

**Ба шурои диссертационии 6D.KOA-003 дар
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
к. Буни Ҳисорак, шаҳраки донишҷӯён, бинои
таълимии 7, ауд 102)**

ТАҚРИЗИ

**муқарризи расмӣ – доктори илмҳои иқтисодӣ, Дадоматов
Далерҷон Нишонбоевич ба диссертатсияи Фаниев Убайдулло
Файзалиевич дар мавзуи “Ташкили баҳисобигирӣ ва таҳлили
идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ”, ки
барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи
ихтисоси 08.00.08 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит пешниҳод
шудааст.**

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самтҳои илм.

Диссертатсияи Фаниев Убайдулло Файзалиевич дар мавзуи “Ташкили баҳисобигирӣ ва таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ” барои ҳимоя ҷиҳати дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-003 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон пешниҳод шудааст, дар доираи Шиносномаи ихтисоси 08.00.08 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит пешниҳод шудааст. ба бандҳои 1.1. Парадигмаҳои ибтидой, консепсияҳои бунёдӣ, принципҳои асосӣ, постулатҳо ва қоидаҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ; 1.6. Мутобиқгардонии низомҳои гуногуни баҳисобгирии бухгалтерӣ, мувофиқати онҳо ба стандартҳои .байналмилалӣ; 1.7. Баҳисобгирии бухгалтерӣ (молиявӣ, идоракунӣ, андозӣ, корпоративӣ ва ғ.) дар корхонаҳои шакли ташкилий-хукуқияшон гуногун, ҳамаи соҳаҳо ва сатҳҳо; 1.13. Ташкили баҳисобгирии бухгалтерӣ (молиявӣ, идоракунӣ, андозӣ, корпоративӣ ва ғ.) аз руи сегментҳо, бизнес-чараёнҳо ва соҳторҳои таркибӣ; 3.2. Асосҳои назариявӣ ва методологӣ, вазифагузориҳои мақсадноки аудит ва назорат; 3.9. Инкишофи методологияи комплексии усулҳои аудит ва назорати шиносномаи ихтисоси КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 08.00.08 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит мувофиқ мебошад.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Соҳаи саноат дар пешрафти иқтисодиёти мамлакат нақши муҳимро мебозад ва бешубҳа, солҳои охир таваҷҷуҳи давлат ва хукумат ба корхонаҳои соҳаи саноат равона карда шудааст, аз ин чост, ки саноатиқунонии босуръати кишвар ҳадафи стратегии мамлакат эълон гардид. Ислоҳоти иқтисодӣ ва гузариш ба низоми нави муносибатҳои иқтисодӣ тағйироти назаррасро дар соҳтори ташкилий ва идоракунии корхонаҳои соҳаи саноат, хоса саноати масолеҳи соҳтмонӣ ба миён овард.

Дар ин марҳила корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ дар баробари дира корхонаҳо ташаккул ёфта, давра ба давра рушд намуда истодаанд.

Дар баробари ташаккул дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ талабот ба иттилооти ҳисобдорӣ ва таҳлилӣ дигаргун гашт, ки бевосита бо роҳи гузаронидани таҳлил бо истифодаи иттилооти баҳисобгириӣ барои қабли қорҳои идоракунӣ ва дар ин асос беҳтаршавии сифати он ва дар маҷмуъ таъмини фаъолияти босамари корхонаҳои мазкур ба миён меояд.

Муаллиф қайд менамояд, ки пешбуруди оқилонаи баҳисобгирии идоракунӣ ва ташкили таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноатии истеҳсоли масолеҳи соҳтмонӣ яке аз шартҳои асосии аз ҷониби роҳбаријат, менечмент ва соҳибмулкон қабул намудани қарорҳои идоракунии муносиб ва самаранок мебошад. Истифодабарии иттилооти дар низоми баҳисобгирии идоракунӣ ташаккулёфта ба гузаронидани таҳлили идоракунӣ ба мукаммалсозии тамоми низоми идоракунии корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ мусоидат намуда, имконияти воқеии онҳоро ҷиҳати баланд бардоштани натиҷаҳои фаъолияти худ фароҳам меорад.

Аз ин рӯ, бо мақсади таъмини фаъолияти босамари корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ зарурати ҷамъоварӣ ва коркарди иттилооти фаврии соҳавӣ дар доираи баҳисобгириӣ ва таҳлили идоракунӣ пешомадааст.

Ҳамин тавр, масъалаҳои ташкили баҳисобгириӣ ва таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ таваҷҷӯҳи маҳсусро тақозо мекунад, зоро аввалан, раванди технологияи истеҳсоли масолеҳи соҳтмонӣ аз дигар намудҳои фаъолият фарқияти ҷиддӣ дорад ва сониян, дар ин соҳа тартиби маҳсуси ташаккули иттилооти баҳисобгириӣ ва таҳлили муқаррар қарда шудааст. Ҳамаи ин гуфтаҳо мубрамии мавзуи диссертациониро собит менамоянд.

Дараҷаи навғонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод шудааст

Навғонии илмии таҳқиқот ҳалли масъалаҳои илмӣ, методӣ ва амалии баҳисобгириӣ ва таҳлили идоракунӣ, ҳисботи идоракунӣ, ҳисобкунии харочот ва муайянкунии арзиши аслии маҳсулот, таҳлили идоракунӣ ва методики гузаронидани онро дар саноати масолеҳи соҳтмон дар бар мегирад. Навғонии илмии таҳқиқот натиҷаҳои илмии зерин ба ҳисоб мераванд:

1. Ҷиҳатҳои назариявӣ ва методии ташкили низоми баҳисобгириӣ ва таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои соҳаҳо ва муҳити фаъолияти гуногун таҳқиқ ва нақши онҳо дар низоми идоракунии субъектҳои ҳоҷагидорӣ муқаррар қарда шудааст.

2. Таҷрибаи ташаккул ва рушди баҳисобгирии идоракунӣ дар мамлакатҳои рушдёфта таҳлил ва баҳодиҳӣ қарда шуда, ҷиҳатҳои мақбули

он барои татбиқ дар низоми идоракунии корхонаҳои истеҳсолии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян ва пешниҳод карда шудаанд.

3. Ҳусусиятҳои соҳавии фаъолияти корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ ва технологияҳои истеҳсолии онҳо таҳқиқ ва таъсири онҳо ба ташкили баҳисобгирии идоракунӣ муайян ва баҳодиҳӣ карда шудааст.

4. Низомҳои баҳисобгирии харочот ва ҳисобкунии арзиши аслии маҳсулот, равандҳои тартибдӣӣ ва муҳтавои ҳисботи идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ таҳқиқ ва нақши онҳо дар қабули қарорҳои идоракунӣ баҳодиҳӣ карда шудааст.

5. Заминаҳои рушди баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонии Ҷумҳурии Тоҷикистон чудо карда шуда, дар ин асосроҳҳои мукаммалсозии он тавассути роҳандозӣ намудани механизмҳои баナқшагирий ва идоракунии харочот дар низоми идоракунии корхонаҳои соҳаи мазкур муайян карда шудаанд.

6. Методикаи ташкили таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ таҳия шудааст, ки ба баланд бардоштани самаранокии баҳисобгирии идоракунӣ бо назардошти ҳусусиятҳои хоси корхонаҳои соҳа нигаронида шуда, имкон медиҳад, ки таҳлили бонизоми равандҳои пешбурди мол дар асоси занчираи арзиши иловашуда ба ҷо оварда шавад.

7. Самтҳои мукаммалсозии таҳлили идоракунӣ дар асоси маълумоти баҳисобгирий ва ҳисботи идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ пешниҳод карда шудаанд.

Соҳтор ва мундариҷаи кор

Мундариҷаи кори диссертационӣ ба мақсад ва вазифаҳое, ки муаллиф дар доираи таҳқиқоти илмиаш муайян кардааст, мувофиқат менамояд. Ҳулоса ва тавсияҳои коркарднамудаи муаллиф аз ҷиҳати илмӣ асосноккардашуда ва дақиқ мебошанд, зоро онҳо ба асосҳои методологӣ, назариявӣ ва маълумоти баҳисобгирий - таҳлилии корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ такъя менамоянд.

Диссертасияи мазкур яке аз таҳқиқотҳои илмии нахустин дар соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит ба шумор меравад, ки масъалаҳои такомул ва рушди баҳисобгирий ва таҳлили идоракуниро дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ бо назардошти ҳусусиятҳои соҳаи зикршуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаро гирифтааст.

Рисолаи илмӣ аз муқаддима, се боб, ҳулоса ва феҳристи адабиёт аз 207 номгӯй иборат аст. Матни диссертасия дар 198 саҳифа дарҷ гардида, 26 расм, 28 ҷадвал ва 17 формуласаро дар бар мегирад.

Дар муқаддимац рисола бамавридии мавзуи таҳқиқшаванда заминаҳои назариявию методологии таҳқиқот, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, пойгоҳи асосии иттилоотӣ ва таҷрибай, мавзуъ ва объекти омӯзиш, усулҳои таҳқиқот, навғонии илмии натиҷаҳои таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ ва амалии кор, саҳми шахсии довталаб оиди ба даст овардани натиҷаҳои таҳқиқоти диссертационӣ ва дигар расмиёти муайяншуда ва ҳимояшаванда қайд гардидааст. Ин бахши рисола аз дуруст ба расмиятдарории равандҳо ва марҳилаҳои таҳқиқоти диссертационӣ шаҳодат медиҳад.

Дар боби якуми диссертасия «Асосҳои назариявӣ ва методологии ташкили баҳисобгирӣ ва таҳлили идоракунӣ» асосҳои назариявӣ ва методологии баҳисобгирии идоракунӣ ва нақши он дар низоми идоракуни корхонаҳо таҳқиқ ва мақоми таҳлили идоракунӣ дар низоми баҳисобгирии идоракунӣ муайян карда шуда, таҷрибаи ташкили баҳисобгирии идоракуни харочот дар мамлакатҳои хориҷӣ мавриди омӯзиш қарор дода шудааст.

Дар ин бахши рисола муаллиф ба асарҳои илмии олимони ватанию хориҷӣ дар соҳаи баҳисобгирӣ ва таҳлил такя намуда, масъалаҳои назариявӣ - методологӣ ва методии ташкили баҳисобгирии идоракунӣ, ва таҳлили идоракуниро мавриди таҳлилу омӯзиш қарор додааст.

Муаллиф дуруст қайд менамояд, ки дар рафти таҳқиқи масъалаи мазкур бо як қатор асарҳои илмӣ шинос шудем, ки онҳо ба таҳқиқи низомҳои баҳисобгирӣ дар корхонаҳои соҳаҳо, намудҳо ва муҳити фаъолияти гуногун баҳшида шудаанд. Аммо маводи мушахасси илмию назариявӣ оиди баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ ҳанӯз кофӣ нест (с.14).

Муаллиф мафҳуми баҳисобгириро ҷамъбаст намуда, чунин меҳисобад, ки баҳисобгирии идоракунӣ бахши таркибии низоми идоракуни корхона буда, ташаккули иттилоотро барои қабули қарорҳои идоракуни самаранок ва саривақтӣ ҳангоми назорати самаранокии фаъолияти ҷорӣ, банақшагирии стратегия ва тактикаи фаъолияти тиҷоратӣ, беҳгардонии истифодабарии захираҳои корхона таъмин менамояд. Дар идомаи таҳқиқот диққати асосӣ ба омӯзиши таҳлили идоракунӣ дар низоми баҳисобгирии идоракунӣ, омӯзиши таҷрибаи хориҷии ташкили баҳисобгирии идоракунӣ ба хотири татбиқи он дар корхонаҳои ватанӣ равона карда шуда, барои такмили ин ҷанбаъҳои тавсияҳои методӣ пешниҳод шудааст.

Дар боби дуюм - «Ҳолати ташаккул ва рушди низоми баҳисобгирии харочот ва ҳисобкуни арзиши аслӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ» вазъи муосири ташкили баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ таҳқиқ карда шудааст,

хусусиятҳои истеҳсолию технологияни истеҳсолоти масолеҳи соҳтмонӣ ва таъсири онҳо ба ташкили баҳисобгирии идоракунӣ ба омӯзиш фаро гирифта шуда, низоми мавҷудаи ҳисобкунии арзиши аслӣ дар корхонаҳои соҳа баҳодиҳӣ карда шудааст, роҳҳои мукаммалсозии баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ баррасӣ шудаанд.

Муаллиф дар рисолаи илмиаш қайд менамояд, ки омили асосии ба ташкили баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ таъсиррасон, ба андешаи мо, ин мавсимиисто истеҳсолот мебошад, ки вобаста аз шароити табий-икълими даҳлдор ба миён меояд. Ба андешаи муаллиф мавҷудияти омили мавсимиӣ, ба андешаи мо, яке аз заминаҳое мебошад, ки зарурати татбиқӣ низоми бучетикунонро пеш меоварад. Вобаста ба нобаробар будани ташаккули даромадҳо ва харочот дар давраҳо талабот ба банақшагирии даромадҳо, харочот, ҷараёнҳои пулӣ ва дар паёмади ин, - ба раванди бучетикунонӣ ба миён меояд (с. 60). Муаллиф барои баррасӣ ва бартараф кардани таъсири хусусиятҳои соҳавии истеҳсоли масолеҳи соҳтмонӣ ва таъсири он ба ташкили баҳисобгирии идоракунӣ тавсияҳои методиро коркард намудааст, (чадвали 2.3), (с. 66) ки ин амал барои расидан ба ҳадафҳои дар пеш гузоштаи диссертант мусоидат менамояд.

Муалиф қайд менамояд, ки тавре омузиши низомҳои баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ нишон дод, корхонаҳои дорои соҳтори истеҳсолии муракқаб ба иттилооти иқтисодӣ ва молиявии фаврӣ эҳтиёҷ доранд. Чунин иттилоот дар муносибгардонии харочот ва натиҷаҳои молиявӣ кӯмак намуда, барои қабули қарорҳои идоракуни муносиб мусоидат мекунад. Боиси таассуф аст, ки дар корхонаҳои соҳа қарорҳои идоракуние, ки роҳбарият ва менечмент оид ба ташкил ва рушди истеҳсолот қабул мекунанд, бо ҳисобкунихои даҳлдор асоснок карда намешаванд, онҳо аксаран хосияти интуитивӣ дошта, бештар ба таҷрибаи пешин ва қобилияти идроқи менечерон такя менамоянд(с. 75). Яке аз масъалаҳои то ҳанӯз баҳсталаб ин таснифи низомҳо (усулҳо)-и баҳисобгирии харочоти истеҳсолӣ ва ҳисобкунии арзиши аслии маҳсулот мебошад, ки муаллиф бо муроziат ба адабиёти соҳавӣ (чадвали 2.4) оиди ин масъала корҳои назаррасро анҷом додааст, ки барои ҳалли вазифаҳои дар пеш гузоштаи худ кумак менамояд.

Дигар масъалаи муҳиме, ки дар доираи боби дуюми кор муаллиф мавриди таҳлилу таҳқиқ қарор додааст, омузиши вазъи тартибдииҳи ҳисботи идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ мебошад. Бояд қайд кард, ки тартибдииҳи ҳисботи идоракунӣ кор дохилии менечменти корхона мебошад. Тавре муаллиф қайд менамояд “Таҳқиқи вазъи баҳисобгирии идоракунӣ дар ЧСК «Заводи асфалт», ЧДММ «АФРА», ЧДММ «Рухшона», ЧДММ «Амрон», ЧДММ «Файзрез» ба мо имкон дод хулоса барорем, ки он ҷо тартибдииҳи ҳисботи идоракунӣ дар

сатҳи паст қарор дорад. Вазъи муосири иқтисодӣ, номатлубии натиҷаҳои молиявии корхонаҳои таҳқиқшаванд амили муҳим барои таҳияи модели баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ ва дар дохили он ташкил намудани низоми муносаби ҳисботи идоракунӣ мебошад” (с. 85). Дар ин самт аз ҷониби муаллиф тавсияҳои методӣ, консепсияи ҳисботи идоракунӣ, шаклҳои тавсияшавандай ҳисботи идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ (ҷадвалҳои 2.6 то 2.11) коркард карда шудааст (с. 96 то 99), ки истифодабарии онҳо барои қабули қорҳои идоракунӣ дар корхонаҳои зикр гардида мусоидат хоҳад намуд.

Дигар масъалаи муҳиме, ки дар доираи боби дуюми кор муаллиф мавриди таҳлилу таҳқиқ қарор додааст, ин такомули баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати маолеҳи соҳтмонӣ мебошад. Муалиф қайд менамояд, ки “Шарти муҳими мукаммалсозии баҳисобгирии идоракунии ҳароҷот роҳандозии воситаҳои банақшагирӣ ва идоракунии ҳароҷот дар низоми умумии идоракунии корхонаи саноати масолеҳи соҳтмонӣ мебошад, ки маълумоти ибтидоиро барои ҳисбӯни арзиши аслӣ ҷамъ меорад” (с. 100). Вобаста ба ин масъала муаллиф дар доираи боби дуюм корҳои назаррасро аз ҷумла ҳисбӯни арзиши аслии ҳишти пухта дар объектҳои омӯзиш, модели ташакули арзиши аслии ҳишти пухта, пешниҳоди ҳисбҳои такибӣ ба монанди 10731, 10731.01, 10731.01.02, ва ғ. (ҷадвали 2.16) ба анҷом расонидааст (с. 113), ки аз иҷроиши вазифаи дар пешгузошташуда диссертант гувоҳи медиҳад.

Дар боби сеюм – «Таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ» ҷанбаҳои амалии ташкили таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ ба таҳқиқ фаро гирифта шуда, ба масъалаҳои рушди методикаи таҳлили идоракунӣ дикқати муҳим дода шудааст. Ҳамчунин самтҳои рушди таҳлили идоракунӣ дар асоси маълумоти баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои соҳа муайян карда шудаанд.

Дар ин боби диссертасия муаллиф афзалияти ташкили таҳлили идоракуниро, ҳусусиятҳои хоси таҳлили идоракунӣ, методикаи ташкили он, гузаронидани таҳлили СВР ва амалишавии таҳлили идоракуниро дар асоси маълумоти баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ баён доштааст.

Унвонҷӯ дуруст қайд менамояд, ки мо паҳлӯҳои назариявӣ ва методологии ташкил ва пешбурди таҳлили идоракуниро баррасӣ карда, тасдиқ намудем, ки он дар асоснок намудани қарорҳои идоракунии қабулнамудаи роҳбарият ва баланд бардоштани самаранокии онҳо нақши муҳим дорад. Инчунин собит кардем, ки низоми таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои муосир ҳам таҳлили истеҳсолӣ ва ҳам таҳлили молиявиро, ки бе онҳо роҳбарият стратегияи молиявии фаъолияти корхонаро амалӣ карда

наметавонад, фарогир буда, барои ҳамгиро намудани тамоми намудҳои таҳлили иқтисодӣ заминаҳо фароҳам меоварад.

Дар ин бахш муаллиф тағовутҳои таҳлили молиявӣ ва идоракуниро барраси намуда, таърифи муаллифии худро оиди таҳлили доракуни пешниҳод намудааст. Инчунин тартиби гузаронидани таҳлили идоракуни комплексӣ дар асоси маълумоти ҳисботи идоракунӣ пешниҳод кардааст (расми 3.1). Муаллиф дар ин бахш ҳусусиятҳоеро ошкор кардааст, ки ҳангоми ташкили таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмони ба назар гирифтани онҳои зарур мебошад (с. 127). Дар натиҷаи омӯзиши гуфтаҳои боло муаллиф марҳилаҳои ташкилии таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ муайян тасдик ва пешниҳод менамояд (с. 130).

Ҳамчунин дар ин бахши рисола муаллиф ба таҳияи методикаи ташкили таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ таваҷҷӯҳи хоса зоҳир намуда, методикаи гузаронидани таҳлили СВР -ро бо назардошти ҳусуиятҳои истеҳсолот ва таҳрири ҳарочот дар асоси индекси нарҳҳо (ҷадвали 3.1 то 3.8) дар давраҳои гуногун пешниҳод намудааст (с. 143 то 149). Инчунин барои рушди таҳлили идоракунӣ дар асоси маълумоти баҳисобигрии идоракуни модели раванди таҳлили идоракунӣ дар асоси маълумоти баҳисобигрии идоракунӣ таҳия ва пешниҳод намудааст (расми 3.9, с. 162).

Дар қисмати ҳулосавӣ тавсияҳо ва пешниҳодҳои асосӣ, ки натиҷаҳои таҳқиқотро ифода мекунанд, ҷамъбаст карда шудааст.

Дар интиҳои диссертатсияи илмӣ феҳристи адабиёти истифодашуда иборат аз 207 номгӯй оварда шудааст.

Асоснокӣ ва Ҷӯёнӣ ҳулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда

Бахши назариявию методологӣ ва методии таҳқиқоти илмӣ ба омӯзиши асарҳои илмии олимони ватанию ҳориҷӣ дар соҳаи баҳисобигрий ва таҳлил, ҳусусан ба фаъолияти корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ асос ёфтааст.

Дар диссертатсияи мазкур қайд гардидааст, ки паҳлухои чудогонаи мавзуи мазкур дар соҳаи саноат аз ҷониби олимони ватанию ҳориҷӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст ва дар ин рисола муаллиф ҳусуиятҳои хоси баҳисобигрий ва таҳлили идоракуниро дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ баррасӣ намуда, муаммоҳои ҷойдоштаро дар самти пешбурди баҳисобигрий ва таҳлили идоракуниро ҳал намудааст.

Дар диссертатсия дар асоси таҳқиқоти гузаронидаи муаллиф муқаррарот ва равишҳои нави назариявӣ оид ба таъминоти методии баҳисобигрий ва таҳлили идоракуниро дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ коркард карда шудааст. Натиҷаҳои назариявии рисола метавонанд барои таҳқиқот дар самти ташаккул ва такмил додани низоми

баҳисобгирӣ ва таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ имкониятҳои васеъ фароҳам оваранд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Аҳамияти илмии таҳқиқот дар он аст, ки бархе муқаррароти диссертатсия барои васеъ намудани ҷанбаҳои назариявию методии таҳқиқот ва равишҳои ҷадиди ташаккули баҳисобгирӣ ва таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ саҳм мегузорад. Ҳулосаҳо ва тавсияҳои таҳияшуда ба такмили ҷанбаҳои назариявӣ - методологии ташкили баҳисобгирӣ ва таҳлили идоракунӣ мусоидат намуда, самаранокии татбиқи онро баланд мебардоранд.

Аҳамияти амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз он иборат аст, ки тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд дар татбиқи низоми баҳисобгирӣ ва таҳлили идоракунӣ ҷиҳати такмили раванди ташаккули иттилооти молиявӣ-хочагидорӣ вобаста ба талаботи аҳбории истифодабарандагон дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ истифода бурда шаванд. Бо гузаронидани корҳои таҳқиқотӣ дар низоми баҳисобгирии корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ дақиқии маълумотҳо, коркарди маълумоти баҳисобгирӣ - таҳлилӣ, натиҷаҳои таҳқиқот ва интишорот тасдиқ мегардад. Ҳулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқотҳои назариявӣ ва таҷрибавӣ пешниҳод карда шудааст.

Аҳамияти иқтисодӣ таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки натиҷаҳои диссертатсия метавонанд ба рушди таъминоти ташкилӣ - методии воситаҳои баҳисобгирӣ ва таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ таъсири мусбӣ расонда, самаранокии қабули қарорҳои идоракуниро аз тарафи роҳбарияти корхонаҳои мазкур таъмин намоянд.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар он аст, ки қабули қарорҳои идоракунии самаранок дар асоси маълумотҳои баҳисобгирӣ – таҳлилӣ имконият медиҳад, ки дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ дар шароити рақобат бо дарназардошти ҳусусиятҳои соҳавии корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ ба баланбардоштани сифати қарорҳои идоракунӣ таъсири мусбат расонад.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳон тақризшавандай илмӣ. Асарҳои интишоршудаи муаллиф иқтибосҳои илмӣ ва ҳулоsavу пешниҳодҳои дар диссертатсия ҷой доштаро дар худ инъикос намудаанд. Аз рӯйи натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ 16 мақолаи илмӣ бо ҳаҷми умумии 5,8 ҷ.ч. (4,4 ҷ.ч. аз муаллиф) буда, аз инҳо 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандай Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп шудаанд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Диссертатсия ба бандҳои меъёрҳои дарёғти дараҷаи илмии номзади илм, омодасозии диссертатсия ва экспертизаи диссертатсия дар Шурои диссертатсионӣ ва талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдик шудааст, ҷавобгӯй мебошад.

Хулоса

Ба андешаи мо, дар диссертатсияи тақризшавандадар баробари бартариҳои зикршуда баъзе норасоиҳо ва камбудиҳои алоҳида ба назар мерасанд, ки номбар кардани онҳоро мо зарур мешуморем.

1. Дар кори илмии Шумо маҳсулотҳои соҳтмонӣ ба монанди шағал ва хишт асосан дида баромада шудааст. Фикр меқунам, ки корхонаҳои таҳлилшавандада ҶДММ «АФРА», ҶДММ «Амрон» ва ҶДММ «Рӯҳшона» на он қадар корхонаи азим мебошанд. Баҳисобигирии идоракунӣ бештар барои корхонаҳои азим зарурттар аст, зеро қабули қарорҳои идоракунӣ душвортар аст. Ҷорӣ намудани баҳисобигирии идоракунӣ ва таҳлили идоракунӣ дар корхонаҳои хурди саноати масолеҳи соҳтмонӣ чи зарурат дорад?

2. Ба андешаи муаллиф агар дар корхонаҳои таҳқиқшавандада тартибидиҳии ҳисботи идоракунӣ дар сатҳи паст бошад, айни ҳол қадом номгӯйи ҳисботи идоракунӣ истифода бурда мешавад?

3. Дар саҳ – 15 муаллиф қайд намудааст, ки таҳқиқи ҷиҳатҳои назариявии баҳисобигирӣ нишон дод, ки низоми баҳисобигирии муҳосибӣ (молиявӣ)-и дар корхонаҳои истеҳсолӣ, аз ҷумла дар корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалкунанда талаботи иттилоотии менечерони зинаҳои гуногуни идоракуниро қонеъ карда наметавонад. Гузашта аз ин, ҳисботи молиявӣ, ки дар заминай маълумоти баҳисобигирии муҳосибии молиявӣ омода карда мешавад, барои қабули қарорҳои идоракунии фаврӣ истифода шуда наметавонад. Ин андеша дар қадом асос навишта шудааст?

4. Дар расми I.2 мақомоти андоз ҳамчун истифодабарандай бевосита ҳавасман ба фаъолияти корхона нишон дода шудааст, ки ин шарҳу тавзехотро талаб менамояд.

5. Дар боби дуюм муаллиф бештар ба масъалаҳои таъсири ҳусусиятҳои соҳавии итеҳсоли масолеҳи соҳтмонӣ ба ташкили баҳисобигирии идоракунӣ, низомҳои арзишмуайянкунӣ ва ҳисботи идоракунӣ диққати ҷиддӣ додааст, хуб мешуда агар таъсири ҳусусиятҳои соҳавии итеҳсоли масолеҳи соҳтмониро ба гузаронидани таҳлили идоракунӣ ва шаклҳои ҳисботи идоракунии пешниҳод намудаашро бо маълумотҳои дақиқӣ корхонаҳои объекти омузиш пурра менамуд, ки ин амал ба ақидаи мо барои беҳтаршавии кори диссертатсиони кумак мерасонд.

6. Дар саҳифаи 113 вобаста ба ҳисбҳои пешниҳоднамудаи муаллиф амалиёти ҳочагидорӣ ҶДММ «Рӯҳшона» гузаронида шудааст, лекин бе нишон додани арзиши ин амалиётҳо. Мо чунин мешуморем, ки агар ин амалиётҳо бо маблағи муайян нишон дода мешуд, барои дастрасии

иттилооти зурури замина фароҳам меовард ва барои амалишавии ҳадафи диссертанд кумак мерасонид.

7. Дар рисола баъзе хатогиҳои ороиши ӣ ва ҷумлаҳои таҳрирталаб вомехӯранд.

Таъкид кардан бамаврид аст, ки эродҳои зикршуда ҳусусияти тавсияйӣ дошта, аҳамияти амалӣ ва назариявии рисолаи диссертационии унвончуро коста намегардонанд.

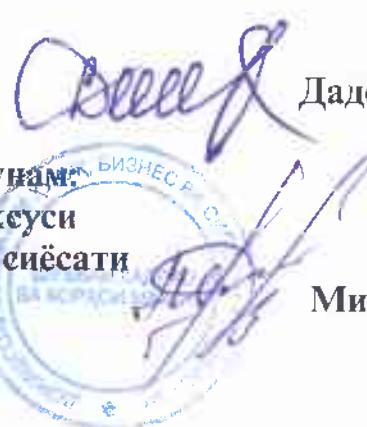
Дар маҷмуъ бояд қайд намоем, ки диссертасияи мазкур кори ба пуррагӣ инҷомдодашуда ҳисоб ёфта, навғонҳои илмиро дар ҳуд таҷассум менамояд.

Автореферат ва корҳои нашркардаи муаллиф таркибу мундариҷаи асосии диссертасия ва навғонии илмии онро таҷассум мекунанд. Диссертасия соҳтори мантиқан мӯкаммал дошта, натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф арзиши илмӣ доранд ва метавонанд дар татбиқи низоми баҳисобигирӣ ва таҳлили идоракуни ҷонӣ корхонаҳои саноати масолеҳи соҳтмонӣ истифода бурда шаванд.

Ҳамин тарик, диссертасияи Ганиев Убайдулло Файзалиевич ба талаботҳои муқаррарнамудаи бандҳои п. 31, 32, и 33 “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267) ҷавобгӯй буда, муаллифи он барои ноил гаштан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.08 - баҳисобигирии бухгалтерӣ ва аудит сазовор дониста мешавад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент,
мудири кафедраи баҳисобигирии
бухгалтерии Донишгоҳи давлатии
хукуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Дадоматов Д.Н.

Имзои Дадоматов Д.Н.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори раёсати қадрҳо ва корҳои мажсуси
Донишгоҳи давлатии хукуқ, бизнес ва сиёсати
Тоҷикистон

Мирҷоҷоев И.Х.

Донишгоҳи давлатии хукуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон
Суроға: 735700 Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Ҳуҷанд, мкнн. 17, хонаи 1
Тел.: (992-3422) 2-38-11, Факс: (992-3422) 2-51-70, E-mail: tsulbp@rambler.ru